

Lašský dostavník

Ročník.. 6
Rok.....2016

3
podzim

**BESKYDSKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM FRÝDEK-MÍSTEK
NABÍZÍ:**

INFORMACE TURISTŮM

**PŘEDPRODEJ VSTUPENEK
NA KULTURNÍ A SPORTOVNÍ AKCE**

PRODEJ MAP A PRŮVODCŮ

PRODEJ SUVENÝRŮ S TÉMATIKOU BESKYD

LIKÉRY

TRIČKA

TURISTICKÉ ZNÁMKY, ODZNAKY, NÁLEPKY, VIZITKY

TURISTICKÉ DENÍKY

KERAMIKA

poznejte blíže **F ≈ M** na

visitfm.cz

www.beskydskalikerka.cz

Otvírací doba:

pondělí - pátek 15,30 – 22,00 h

sobota 14 – 23 h

neděle 14 – 22 h

Obsah

Obrázek na obálce: Boris Zvada – Štramberk

Úvodník (Z. V. Krulikovský)	3
Království lašské (O. Szymanská)	4
Návrat lišky Bystroušky (R. Šatánková)	6
Pověsti z údolí Morávky (ZŠ a MŠ Raškovice)	8
Laši mají dřevorezbu pečeti (R. Šatánková)	9
Těžko radiť (F. Pituchová)	10
Klapkova legie (V. Cichoň)	11
Sklodanky (O. Tlučková)	14
Literáti se snaží... (D. Zápalková)	15
Pranostiky	17
Lašské slavnosti v Sedlišťích (D. Zápalková)	18
Fotodokumentace	20, 21
Lašsko vs. Těšínské Slezsko (Z. V. Krulikovský)	22
Ožrala (A. Wawrosz)	28
Hukvaldy a Leoš Janáček (T. Sládeček)	29
Nad řekou Ostravicí (B. Vidura)	30
V Zoo Lašský dvůr (D. Zápalková)	31
Mlžné ráno (R. Žvak)	32
Švédské byliny (Z. V. K.)	33
Sportovní legendy Laška – D. Zátupková (Z. V. K.)	34
Z receptáře lašského krále	35
Soutěž o odznak	36
Kalendárium podzim 2016	37
Obsah	38

Úvodník

Vážení čtenáři,

tak k nám přichází podzim a s ním třetí číslo Lašského dostavníku. Na konci léta se opravdu počasí vytáhlo, když teď píšu tyto řádky, tak je venku krásně, sluníčko a teplo. Pršelo dost, tak i ty houby docela rostou, jenom se nám nějak moc rozmnožili červi. Když je dost hub, tak zima brzo nebude, tak to říkají pranostiky. To je dobře, čekají nás zajímavé výšlapy a výplazy. Zítra to bude Bezručův výplaz na Lysou horu, 28. září Palesek u Krmelína a Horolezecký výplaz na K1, 28. října lašsko-vlašský na Radhošť atp. Všechny letní akce se nám vydařily, až na Stezku J. L. Mikoláše 21. srpna ze Skalice do Sedlišť. Chytil nás pořádný liják ve Frýdeckém lese... Putování na hrčavský odpust, výšlap na Štramberk, srpnový vandr na Babiú Góru, také při slavnostech v Orlové, ve Střítěži a hlavně v Sedlišťích počasí přálo.

Opakovaně všem turistům dáváme na vědomí, že jsme termín uzávěrky odznaku Moravskoslezské Lašsko prodloužili o dva roky - až do **31. 8. 2017!**

Také podzimní vydání dostavníku vychází s tradičním obsahem: pokračujeme v bylinářské rubrice, o legendách a osobnostech regionu, o historii, básničky aj. Věnujte, prosím, pozornost podnětnému dopisu (čl. Lašsko vs. Těšínské Slezsko), který jsem obdržel od akademiků ze Slezské university. Odpovídám na některé otázky, všechno, co jsem chtěl říct, se tam nevešlo, ale hodně již bylo napsáno v minulých číslech dostavníku. Na zadní straně si určitě všimnete nově loga Goldova pekařství, zas o jednoho příznivce více. Ochutnali jsme jeho tyčinky při setkání s čestnými členy Lašského království 21. června v Lašské jizbě v Sedlišťích. Jsou opravdu skvělé...

Na koho se dostavník nedostane – může si ho stáhnout z našich stránek - <http://www.lassko.eu>.

Tam také bývá upřesnění našich kulturních i turistických akcí.

Z. V. Krulikovský

Lašský dostavník

vychází čtvrtletně - vydává kulturně vlastivědné sdružení Království lašské. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku. Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací. Posílejte je e-mailem v elektronické podobě, formát MS Word, písmo Times New Roman, velikost písma - 11 bodů, odstavec - tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci.

E-mail: lassky.dostavnik@gmail.com (nebo raději: lasskykral@centrum.cz)
Redakce: Zdeněk Vilém Krulikovský, Radana Šatánková, Dajana Zápalková, Boris Zvada.

Technická spolupráce: Michaela Mikeira Krulikovská

Království lašské má v Praze svou ambasádu od ledna roku 2011. Její založení vyšlo z potřeby lidí – do hlavního města příslých či v Praze již narozených, kteří si uvědomují své lašské kořeny i těch, kteří z Laška přijíždějí, dále přátel a sympatizantů, kteří se k tomuto regionu hlásí a zároveň krajanů ze světa, kteří do Prahy a i rodného kraje zavítají. – Účastí na večerech s pořady, mnohdy v lašském nářečí, a aktualit prohlubují povědomí o historii a kultuře lašského regionu na území hlavního města. Mají možnost setkávat se zde s Lašským králem Zdeňou Vilušem I. Chrabrym (Zdeňkem Vilémem Krulíkovským), oběma ambasadory pro Levý a Pravý břeh Vltavy a královskou družinou. V jejich rámci je možné získat knihy a sborníky o Lašku, básnické sbírky lašských autorů a autorek, předměty a materiály s lašskou tematikou, speciální lašské likéry. Druhá ambasáda K. L. je v Beskydech, konkrétně na Hornácku - v Louce u Velké nad Veličkou Centry všeho dění Království Lašského jsou v současnosti na prvním místě Sedliště, na druhém Hodoňovice - obě v blízkosti Frýdku-Místku.

V hlavním městě probíhá každý rok tzv. Lašské jaro v Praze: formou divadelních představení, hudebně-literárních pořadů o Lašku, přednáškami, čteními apod. Například v roce 2012 představení „O Ondrášovi – Panu Lyse hory“, reprízované na mnoha místech celé České republiky. V roce 2015 pásmo „Zvoňa na Beskyd“ – Kabinet lašských písní a básní“, s připomínkou 300. výročí úmrtí lašského zbojníka Ondráše z Janovic. Po Lašské hymně a pásmu vzpomněl Lašský král výročí narození básničky a lidové vypravěčky Františky Pituchové i s autorčinými písněmi Zvoňa na Beskyd, Slunečko vychodi a s jejími verši v nářečí: „Zatohla se Lysa“, „Stěklina“ a další. Olga Szymanská vyprávěla o svém letitém přátelství s Františkou P. i o její výtvarné činnosti. Radana Šatánková představila osobnost básničky Olgy Tlučkové i recitací z jejích veršů, její text v nářečí bravurně zvládl soubor Odujalajne. Radana Šatánková a Olga Szymanská přečetly básně ze svých sbírek, věnovaných Lašku. Nakonec bylo představeno dílo Františka Směji v pěveckém výstupu V jednom dumku. Večera se zúčastnil i tenorista Národního divadla Dalibor Janota, který nechal zaznít svůj hlas v lidových písních Beskyd.

28. září (úterý) : Vlastivědný výšlap (Stopami dávné minulosti Laška) – Paskov (zámek) – Palesek (tvrz) – Krmelín + „Horolezecký výplaz na K 1“ (start ve 14 h)

9. října (neděle): Vlastivědný výšlap (Stopami dávné minulosti Laška) Koblov - Landek

28. října (pátek): Laško – valašský výplaz na Radhošť (start v 11 h na Pustevnách)

5. listopadu (sobota): Tradiční jarmark řemesel v Krmelíně v hostinci Na Benátkách. Zahájení v 9,00 starostou a lašským králem

12. listopadu (sobota): Skříňka operetních melodii KD Baška – v 15 hodin

19. listopadu (sobota): Tradiční podzimní pečení v hostinci U Čendy (letos „ořechování“) Pro rodiny s dětmi soutěž o nejlepší koláč!

27. listopadu (neděle): Vlastivědný výšlap (Stopami dávné minulosti Laška) Z Kozlovic (Skalka – tvrz) na Hukvaldy (Ondřejská pout’)

4. prosince (neděle): MikuLašský výplaz na Prašivou (čerti, čertice aj. bytosti...) Mikulašská nadílka v hostinci - U Čendy v 15 hodin

9. prosince (pátek): Adventní koncert – BRONTOSAURI revival – U Čendy

11. prosince (neděle): Vlastivědný výšlap (Stopami dávné minulosti Laška) Archeopark Chotěbuz-Podobora (Starý Těšín)

31. prosince (sobota): Silvestrovský výšlap na Lašský Říp (Monte Čupelo) v 11, 45 příchod lašského krále a jeho družiny, ve 12,00 Novoroční projev

Termín uzávěrky soutěže o získání odznaku

"Království lašské" odložen o 2 roky!

Kulturně-vlastivědné sdružení "Království lašské" vyhlásilo soutěž o získání turistického odznaku. Úkolem soutěžících je nejpozději **do 31. srpna 2017** navštívit 28 vybraných míst našeho regionu a získat potvrzení - razítko, vstupenku, nebo opsat potřebný údaj. Záznamníky jsou k dostání (v ceně 30 Kč) v informačních centrech v Brušperku, v Kopřivnici, ve Štamberku, na Slezskoostravském hradě, v Muzeu Novojičína (zámek v Novém Jičíně), Muzeum Sigmunda Freuda v Příboře, v zámku v Klimkovicích, v Kuníně, v Hodslavicích (Rodný domek F. Palackého), v Metylovicích (Muzeum Kožané město) a také u našich sponzorů

- v restauraci Lašská jizba v Sedlišťích, v prodejně Beskydské likérky ve Starém Městě u Frýdku, v hospůdce U bobra v Raškovících, v hostinci Ondráš v Janovicích, v hospodě Pod Borovou v Malenovicích, v hostinci U Čendy a v Lašském ZOO v Hodoňovicích, v recepci hotelu Prosper v Čeladné, v Hospůdce Kohutka ve Vyšních Lhotách, v restauraci hotelu Lašská Chalupa v Kunčicích p. O. aj.

Po splnění podmínek doručíte záznamník (osobně nebo poštou) na adresu: Království lašské o. s., Skalice 6, 738 01 Frýdek-Místek (tel.: 724 140 705) a obdržíte pak zmíněný odznak zdarma. Prvních 50 účastníků bude odměněno zvláštní premií - suvenýrem od sponzorů. V ceně záznamníku je i poštovné.

Zatím poslední Lašské jaro v Praze proběhlo v sobotu 16. dubna 2016. Po tradičně úvodní Lašské hymně a přípitku kvalitním likérem se ujal slova Z. V. Krulíkovský v netradiční přednášce o původu Lašského etnika, kterou doplnily písničky z celého tzv. Velkého Laška v podání souboru Oduajne bandu. Dodejme, že jeho členové patří k divadelní společnosti Gigula a s ní vystupují profesionální herci Těšínského a Ostravského divadla. Po přestávce zazněly nejnovější verše Radany Šatánkové, jednak věnované rodnému městu básnířky, tj. Frýdku-Místku a jednak Praze, kde studovala. Olga Szymanská, rodově spjatá s Laškem, přečetla básně ze své poslední sbírky Verše ticha. Poté kapitolu o svém dědečkovi z Čeladné-Podolánek „Jak je důležité mítí Filipa“, obsaženou v knize "O lidech v Beskydech I, pozoruhodných památkách a přírodních zajímavostech", která ve velmi silné konkurenci získala od Nejkrásnější komise jednu z nominací „Nejkrásnější kniha 2015“. Závěrem oficiální části zněly mnohé písně z Laška v podání herců z regionu. Večer završila hádanka formou čtyřverší v nářečí, za jejíž správný překlad výherce získal keramický džbánek s lidovými motivy.

Lašského jara v Praze 2016 se kromě novinářek z Českého dialogu zúčastnily další významné osoby, například Miloslav Svoboda, bratr herce Petra S. (pohádkového Slunečníka), dále členové Umělecké besedy či Spolku Praha-Cáchy/Aachen.

Lze si jen přát, aby se Lašské večery v Praze konaly častěji nežli jedenkrát ročně.

Olga Szymanská

Ne – Konečnost

Do hrany kamenných stěn
tvar kovový zasazen:

teplem pádného kladiva
hlas kovu ožívá...

Olga Szymanská: *Verše ticha*

NÁVRAT LIŠKY BYSTROUŠKY

Zpřetrhaná melodie
samá hluchota
Janáčku, odpust'
stromy dnes nemají hudbu
- tolik potřebnou
vodu živou

Ale jestliže je trpělivost
tvou přítelkyní
dočkal jsi se záhy
korunovace
bludných balvanů
a tóny letí šípem
až do košatých větví
svědků stoletých

V celé oboře
zas smír a harmonie
pohlad' lišku
smíš mít přání
ten zázrak z dětství
vzpomínáš?

/Loňského května byla neznámým pachatelem odcizena umělecká plastika lišky Bystroušky.

Na jaře r. 2016 se do obory vrátila její replika. Autorem nové bronzové sochy je akad. sochař Adam Krhánek, který při procesu výroby použil 3D technologie. O návrat lišky usilovalo jak biskupství, tak místní obyvatelé a fotografové, kteří nabídli své cenné snímky originálů různých pohledů./

Radana Šatánková

Z receptáře lašského krále

V srpnu zme byli v kraju pod Djablakem (Babia Góra), keremu tež pravja oblast' žiwiecka a moc nam tam šmakovalo. Lude se pravja Laši, dyť tam maju Lachowice, Lachów gróń, Lachy, Lachówku, tuž sem vam par receptuv odtalej napisal. Huby rostu, tuž to budě s mimi.

Žurek lachowski

Lyžku sadla, 2 lyžky hladke muky, 1,5 litra vody, hrnek hub, 1 – 2 mrkve, par kobzoli, sul, pul male lyžky podrceného kmína, větvičku libečka, 1- 2 lyžky octa, koper. Natvrdo uvařene vajca, do každé porce jedno.

Na sadle zrobime světlu zasmažku, přydame nakrate huby, mrkvu, libeček, kmin, sul a vařyme tak asik štvrť hodiny, přydame nakratych kobzoli a vařyme až su mjeke. Libeček vytahám, dame nakraty koper a ochutime octem (ni moc!). Do každé misky či taliřa dame olupane uvařene vajco. Dyž něsu čerstve huby, tuž je fajne dat' do polivky místo nich a octa vaclavky (michalky) naložene v jemnym kyselym nalevu, tak jednu menší sklínku.

Bugaš (gulajš z Bugaja)

Kilo masa z norky (kruty), 2 hrnky hub (fajne su žampiony), 2 mrkve, aspoň pul kila cibule, 2 lyžky sadla, par stružkuv česneka, lyžku škroba, vodu, sul, lyžku sladke mlete papryky, malu lyžku podrceného kmína a koriandra, trochu dobromysla.

Na sadle osmahněm na drobno nakratu cibulu (do světle hněda), přydame na kostky nakrate maso z norky, michame a vydusime až na tuk, přydame utřeny česnek, trochu eště osmahněm, podlijem vodu, přydame sul, kmin, koriander, papryku a dusime do polomjeka. Přydame nakrate huby a mrkvu, znovu podlijem a dovařyme až je všecko mjeke. Zahustime škrobem, kery zme rozmíchali v trošce zimne vody, nechame eště chvílečku povařyt'. Na taliři eště ozdobieme čerstvym dobromyslem. Podavame s bilym chlebem.

Ajntopf z keľa

Malu hlavku keľa (kapusty), 2 nožky klobasky, hrnek hub, cibula, štyry kobzole, voda, 2 lyžky hladke muky, par stružkuv česneka, sul, kmin, maryjanka.

Na sadle osmahněm na drobno nakratu cibulu (enem do ružova), přydame nakratu klobasku, zaprašyme muku, eště chvílku osmahněm, podlijem vodu, přydame huby a nakraty keľ, trochu soli, kmína a dusime tak 15 minut, přydame nakrate kobzole, vody a všecko dusime až su kobzole mjeke. Na koněc vmichame utřeny česnek a přydame maryjanku. Možem podavat' s chlebem.

Tuž at' vam šmakuje!

Sportovní legendy Lašska

Dana Zátopková

Paní Dana Zátopková se narodila 19. září 1922 ve Fryštátě (dnes součást Karviné). Rodiče se brzy vrátili na Slovácko, konkrétně do Vacenovic u Hodonína. Spatřila tedy světlo světa u nás, křtěná je Olší (Olzou).

Co se týče původu je po obou rodičích z Moravského Slovácka, ale kromě svého narození je s naším krajem spjata už také proto, že byla provdána za kopřivnického rodáka, nejslavnějšího našeho běžce všech dob, Emila Zátopka.

Na gymnázium v Uherském Hradišti začala s atletikou, v roce 1946 již konkrétně s oštěpem. Zároveň také s házenou. V dresu Slovácké Slávie slavila dokonce mistrovský titul Československé republiky v házené žen. O dva roky později už byla mistryní ČSR v hodů oštěpem, na olympijských hrách v Londýně obsadila 7. místo.

V roce 1952 na OH v Helsinkách získala zlato, chvíli poté, co její muž zvítězil v běhu na 5 000 metrů.

Pak přicházely další úspěchy – stala se několikanásobnou mistryní republiky, v roce 1954 a 1958 mistryní Evropy, v roce 1958 překonala výkonem 55,73 metrů světový rekord. Na olympiádě v Římě (1960) získala stříbrnou medaili, od roku 1962 se věnovala trenérské práci. V letech 1960 – 72 byla členkou ženské komise Mezinárodní atletické federace.

S paní Danou Zátopkovou jsme se setkali 20. září minulého roku na Lysé hoře v Beskydech, kde byla čestným hostem při slavnosti otevření horské chaty Maraton. Před chatou jsme zpívali několik našich písniček a byla to právě paní Dana, která si přála, ať ještě přidáme... Bylo to velice milé setkání, udivovala nás neuvěřitelným duševním zdravím a optimismem. A to ji bylo právě 93 let. Tak ještě „mnoha ljeta!“

Zdeňka Viluš Krulíkovský

Pověsti z údolí řeky Morávky a Mohelnice

Tématická soutěž pro žáky ZŠ a MŠ v Raškovících březem – červen 2016

Zde jsou některé oceněné práce:

Pověst o Křížkovském vrchu

Když se nad Křížkovským vrchem objeví duha, kterou předkové nazývali „božím páskem“, říkají místní usedlíci, že je možno nalézt na úpatí hory stříbrný pohár naplněný vodou přímo z nebes, která se nikdy nedotkla země. Kdo ten pohár najde a vodu vypije, bude obdařen poznáním věcí z budoucnosti a velkou pamětí na všechny věci z minulosti. Proto když se na náhle vyjasněném nebi ukázal kouzelný sedmibarevný půlkruh, lidé věřili, že ten, kdo se právě nachází na místě pod nebeským obloukem, určitě objeví čarovný pohár se zázračnou vodou. Dlouho se v tomto kraji tradovalo, že ti, kteří by náhle obdaření neobvyklými vlastnostmi, vypili vodu z nebeského poháru. Jen málokdo však věděl, že mnohdy beznadějně hledaným pohárem mohou být i obyčejné dlaně člověka stojícího pod duhovým obloukem na vrchu Křížově.

Iveta Kadlubiecová 6.B

Tento příběh je starý asi 400 let. Je to příběh o stromu, ale ne jen tak ledajakém. Je to strom s přezdívkou DOMI. Proč DOMI, to nikdo neví. Ví se však, co strom dokáže. Když do stromu těsně pod kůru kdokoli vyryje jakýkoli obraz, ať jsou to peníze nebo co člověka jen napadne, se stane skutečností. Musíte tedy dávat pozor, co do stromu vyryjete. Mohou se totiž stát skutečností věci, kterých budete litovat.

Rozálie Hruběšová

Stará škola

Jmenuji se Koniáš a bydlím v Raškovicích. Před několika lety jsme se s mamkou, tatškou a mým malým bráškou Oziášem nastěhovali do budovy staré raškovické školy.

Nejdřív jsme s bratrem jen zírali na zahradu, která byla celá porostlá trnám, vysokou trávou a houštinami pokřivených stromků, zaházená pneumatikami, plná děr a odpadků. Postupně jsme se s rodiči zahradou prosekávali a objevovali plevelem zarostlé květiny, zvláštní kameny a potmě svítící pařezy. Na jednom místě byla díra, velká asi jako doupe po lišce. Tam jsme našli kostičky od myši. Napadlo mě hledat poklad. Od té chvíle jsem zahradu zkoumal kousek po kousku, využil jsem i stromy a udělal si na nich pozorovatelný. Přitom jsem zjistil, že tu nejsme jedinými obyvateli.

Na jednom velkém stromě sedává hejkal. Je chlupatý, a když se lekne, zavříská. V dalším ze starých kmenů bydlí hodná víla, je velká jen asi jako dlaň, má moc ráda ostružiny a černý rybíz. V pařezech žijí skřítki. Stále pobíhají po zahradě a starají se o rostlinky, zalévají je a občas přesazují z místa na místo.

Jednou večer jsme s bráchou objevili průchod do jiného světa. Pozorovali jsme netopýry a už se chystali spát, když v tom se v mezeře mezi dvěma největšími stromy na konci zahrady objevil světlý záblesk a ozval se protáhlý tón. Koukali jsme tím směrem a všimli jsme si, že odtud vychází nejen světlo, ale i studený průvan a pohybují se tam tvary nějakých neznámých bytostí. Protože se ale rozpršelo, utíkali jsme se schovat do budovy.

Když jsme se ve škole zabydleli, přišli jsme na to, že ani tam nejsme sami. Nejdřív mamku večer při věšení prádla na půdě vystrašilo něco, co vypadalo jako svítící člověk bez nohou, který se najednou objevil, zamával a hned zase zmizel. Potom jsme na chodbách začali potkávat průzračného staršího pána s brýlemi. Nemluví, ale občas se na mě usměje. Pak zmizí nebo vejde do zdi.

Bydlí se nám tu dobře.

V Raškovicích jsou hodní lidé a krásná příroda. Občas si vyjdeme na hory a na duchy už jsme si zvykli.

Koniáš Maňhal, 3.A

Švédské byliny (2)

V jarním vydání jsme slíbili, že bude pokračování rad, co léčí švédské kapky – dle dr. Samsta

Když někdo omdlí, otevrou se mu ústa a podá polévková lžice kapek a on hned přijde k sobě.

Tento lék zažene při vnitřním užívání i bolesti z tichého psotníku (křeče), takže časem zcela ustanou.

Kapky odeženou závratě a nevolnost.

Kapky vyléčí bradavice i popraskané ruce.

Vyléčí bez komplikací všechny rány, ať řezné nebo bodné, jestliže se častěji navlhčují. Je třeba namočit hadřík a přiložit na ránu.

Odstraní všechny jizvy, nechť jsou jakkoli zastaralé, stopy po ranách a poraněních, když se až čtyřicetkrát navlhčí.

Vyléčí všechny spaleniny, ať je způsobil oheň, vřelá voda nebo sádlo, jestliže se rány stále navlhčují.

Poslouží při boulích a podlitinách, ať už pocházejí od úderu nebo nárazu.

Trpí-li někdo nechutenstvím, znovu se mu vrátí ztracená chuť.

Odstraní revmatické bolesti končetin, když se užívají ráno i večer.

Kdo nemá dobrý spánek, ať kapky užívá před spaním.

Opilec hned vystřízliví, když vypije dvě polévkové lžice kapek.

Kdo denně užívá tyto kapky ráno a večer, ten nepotřebuje žádné jiné léky.

Všechna množství je třeba užívat zředěná v bylinkovém čaji nebo ve vodě.

„Sem tam je třeba udělat nějakou recesistickou akci pro pobavení lidí, nějaké zpestření pro děti i dospělé, aby se k nám do lašského Z-O-O rádi vraceli,“ konstatoval její majitel René Kaniok.

Tak ať se Ti, René, s celým Tvým kolektivem daří chovat zvířata i provozovat „dvůr“ ke spokojenosti návštěvníků. A příznivé počasí, chuť lidí projet se třeba na kole či koni, zaparkovat u vrat Z-O-O a dát si cosi pro občerstvení!

Dajana Zápalková

Mlžné ráno

Radek Žvak

Dříve než padne první sníh,
směs barev malíř rozsel po lesích.
A pestré listí zdobí sady, stráně,
to podzim přišel nečekaně.

Mlžné závoje ránem proplovají,
jiskrným stříbrem mráz zem halí,
šimrá nám chřípí, chladí tváře,
dlouho láskovat nedokáže.

Všetečné slunce mlhu probodává,
když k polednímu do klusu se dává.
Mrazík své stříbro z polí snímá,
babí léto se připomíná.

Pak temné mraky zahalí tu krásu,
déšť spláchne zbytky letních hodokvasů,
zbude jen veta po těch časech zlatých,
jak už to bývá s příchodem všech svatých.

Ze sbírky veršů „Prosté rýmováčky“

LAŠI MAJÍ DŘEVOŘEZBU PEČETI

Sedliště - Na letošní již páté slavnostní valné hromadě, která se konala 21. června v Lašské jizbě v Sedlištích, obdržel lašský král Zdeněk Vilém Krulíkovský pozoruhodné dílo. Představuje dřevořezbu pečeti Lašského království, jež je součástí standardy.

Autory dřevěné plastiky jsou (na snímku zleva) Karel Sýkora a Dalibor Šplíchal, oba žijící na území ostravského regionu.

Blíže k autorům - zatímco Karel Sýkora, rodák ze Staré Bělé, od roku 1978 žijící v Proskovicích, působil ve svém profesním životě jako učitel, práce se dřevem byla jeho koníčkem již od dětství. Obdobně tomu bylo u spoluautora plastiky Dalibora Šplíchala. Tento rodák z Hukvald žije ve Staré Bělé a pracoval jako strojní inženýr. Jejich společné dílo vzniklo *"jako výraz poděkování rodáků Lachů Lašskému království,"* uvedli řezbáři.

A co ona pečeť vlastně znázorňuje? Ústředním motivem jsou tři ostrve, rozdělující štít znaku na tři pole, přičemž v každém z nich vyniká osmicípá hvězda. Tři ostrve a tři hvězdy tedy dohromady představují území tří států (Česko, Slovensko a Polsko), na kterých se Laško rozkládá.

"Dřevěná pečeť zůstává propůjčena Lašské jizbě," dodal lašský král.

Radana Šatánková

Těžko radit'

Františka Pituchová

Pytala se stara koza,
susedove kravy,
či poslucho v televizi
zemědělske zpravy.

Krava čelo zkrabatila
a ocasem šastla,
pry na tryhu něprodala
ani hrudku masla.

Všadě same margaryny,
maslem navoňane,
její maslo mezi nimi
zbylo něprodane.

Vyzyvali, aby lude
chtěli naše zboží,
ať sě nom ta hospodarka
hned tak něpoloži.

Možna, že by postačilo,
dyby měla enem,
napisanu cuzu firmu
nad svojim vemenem.

Take je to včilkaj s nami,
každy se mo inač,
někeremu kvitnu lany,
inemu květinač.

Hlupoty - 1997

V Z-O-O Lašský dvůr v Hodoňovicích

proběhla svatba i křtiny

Páté výročí založení Z-O-O Lašský dvůr v Hodoňovicích bylo třeba důstojně oslavit. Proto její majitel René Kaniok na neděli 14. srpna 2016 pozval Lašského krále Zdeňu Viluše I. se svojí družinou, aby přišel do „dvora“. Mělo se totiž konat jedno velké překvapení, a sice první lašská svatba, snoubence Michala a Petru měl oddat právě lašský král.

„A protože je v Z-O-O přírůstek – pět malých nosálků červených – je třeba je pokřtít a dát jim jména. A i křest přece lašský král zvládne a bude to „z jedné vody“ – uvažoval René Kaniok coby „lašský hajník“, kterým byl již lašským králem před lety jmenován.

Na čtrnáctou hodinu za krásného počasí, kdy v prostorách Z-O-O byla spousta cyklistů, celé rodiny s dětmi, byl přichystán slavnostní stůl, dorazil lašský král s družinou, snoubenci tu též byli, takže nic nebránilo tomu, aby svatební obřad začal. Perličkou bylo to, že potenční nevěsta nic nevěděla o připravovaném svatebním obřadu. Ale když pro ni zašli „lašské roby“ a vysvětlili jí, že „žít“ v hřichu se něma“, dobrovolně šla ruku v ruce se svým vyvoleným kleknout si na kožešinu před krále a vyslechnout patřičné svatební náležitosti. Zaznělo jejich společné „ANO“, proběhla výměna prstýnků, nechyběl manželský polibek a za lašských zpěvů královské družiny se novomanželé už jen usmívali a tiskli se k sobě. Snoubenci se pak špalírem, kdy na ně padala rýže pro štěstí z rukou jejich známých a kamarádů, vydali prvními společnými kroky k slavnostnímu přípitku šampaňským. Museli se i najíst z jednoho talíře, ve kterém byl ten nejlepší pěnivý mok! Ano, pivo, kterým se krmili lžícemi! A šlo jim to! Takže, doufejme, novomanželé, že vám v tom společném životě půjde vše tak, jak si přejete.

No, a celá družina krále i s přítomnými diváky se přemístila ke klecím nosálků červených, kde pobíhalo pět malých, kteří byli pojmenováni jmény dětí právě sezdaného páru – Andulka, Verunka, Jakub atd. Svěcenou vodou kropil lašský král mláďata a přál jim: „všecko dobře na tym světě – dostatek žrádla, čiste kotce a pěkný výběh aspoň sem tam,“ pravil Zdeň Viluš I.

A obřady byly u konce, zazpívala se jakási trefná písnička a pak už se každý bavili dle svého. Děti většinou seděly u košíku s malými koťátky, dospělí se občerstvovali tím pěnivým mokem nebo zakusovali klobásu či pečené maso z denní nabídky z udrny.

NAD ŘEKOU OSTRAVICÍ

Nad řekou
pod Ostrou horou
roste bodláčí
přesto ptáci svými křídly
břehy roztančí.

V reji svatojánských mušek
v noci čarovné
co vysílají do éteru
zvuky varovné.

O zradě vyřčených slibů
a pomstě za faleš
za vidinou léta
neváhej a běž.

S otevřenou náručí
nebuď klamu v područí
nad řekou
pod Ostrou horou
ruku v ruce s ranní zorou.

Bohumír Vidura

Když Frýdeckem táhla Klapkova legie.

(Kus zapomenuté historie)

Výročí jsou různá. Mnohá, i když méně významná jsou medializována. Jiná, která by si zasloužila pozornosti, jsou lhostejně přehlížena. Tak tomu je i v případě Prusko rakouské války z roku 1866, od které v letošním roce uplynulo 150 let, a jejíž ozvěny pocítíme doposud.

Jak známo, v roce 1866 české země byly součástí rakouské monarchie. Od roku 1815 Rakousko mělo vůdčí postavení v Německém spolku států, zahrnující i Prusko... Prusko, rozvíjející se rychleji ekonomicky i politicky, usilovalo o změnu hegemonie v tomto spolku států ve svůj prospěch. Vedle toho připravovalo sjednocení Německa pod svým vedením.

Od jara 1866 to ve střední Evropě páchlo střelným prachem. Nepřátelství mezi Pruskem a Rakouskem se stupňovalo. V červnu 1866 Prusové vojensky okupovali malé území Holštýnského vévodství, patřící Rakousku a zasadili se o vyloučení Rakouska z německého spolku. Spojili se s Itálií, aby přinutili Rakousko k boji na dvou frontách. Zatímco Rakousku v Itálii se dařilo, v bitvě u Custozzy 24. 6. 1866 porazili Itálii, naprosto katastrofální situace nastala na válčišti s Pruskem.

Válku překvapivě začalo Rakousko dne 17. 6. 1866, vydáním císařského manifestu s názvem „Mým národům“. Pruské vojsko pod velením Otto von Bismarka ale využilo momentu překvapení, nepřipravenosti rakouské armády, již 21. 6. překročilo rakouské hranice v prostoru severovýchodních Čech. Válka se proměnila v německý „blitzkrieg“ (bleskovou válku), kdy na krvavé řešení konfliktu stačilo několik dnů a jedna bitva. Dne 3. července 1866 došlo ke krvavé bitvě u Sadové poblíže Hradce Králové, tam pruská armáda na hlavu porazila rakouské vojsko... Proti sobě stálo na 440 tisíc vojáků, v bitvě padlo kolem 50 tisíc vojáků obou nepřátelených stran, a kolem 11 tisíc jezddeckých koní...

Všeobecně se traduje, že důvodem porážky rakouských vojsk byla její zastaralá výzbroj ještě puškami „předovkami, když Prusové již měli ve výzbroji pušky „jehlovky“ s nabíjením zezadu na jednotný náboj, což bylo příčinou, že její vojáci stříleli několikrát rychleji. Ve skutečnosti pruská armáda měla modernější velení, lepší vojenskou strategii, kvalitní výcvik vojáků, používali k přesunům vojska železnici, ke spojení telegraf.

Následky prohrané bitvy byly pro Rakousko katastrofální. Pruská vojska okupovala velkou část Čech včetně Prahy, část Moravy včetně Opavy, Ostravy, prošli i Frýdkem, a dalšími městy. Směřovali jižní Moravou k Vídni. Tam nedošli, protože koncem července bylo v jihomoravském Mikulově sjednáno příměří. Válka byla ukončena 23. srpna 1866 pražskou mírovou smlouvou. Výsledkem války bylo, že v Německém spolku získalo hegemonii Prusko, bez účasti Rakouska, které muselo zaplatit Prusku obrovskou částku peněz.

Ve stínu krvavých událostí Prusko rakouské války v roce 1866 se odehrála závažná epizoda, a to tažení Klapkovy legie z Pruska Frýdkem směrem do tehdejších Uher (Maďarska). Abychom pochopili, co to byla Klapkova legie, musíme se vrátit časově zpátky, do revolučního roku 1848-49. Tehdy po porážce uherského povstání odešly do emigrace tisíce mladých Maďarů, sporu mezi Pruskem a Rakouskem využil vůdce uherských revolucionářů Lajos Kossuth, který nabídl Prusku, že s jejich pomocí v Uhrách iniciuje proti Rakousku povstání... Pod velením schopného uherského velitele generála s typicky českým jménem Jiřího Klapky byla v pruském Horním Slezsku formována legie o počtu asi 1500 vojáků, z nichž byly zřízeny dva praporečky pěchoty a eskadra jezdců – hulánů, vyzbrojených pruskými zbraněmi.

Legie se dala na pochod směrem na Uhry dne 1. srpna 1866, překročila rakouské hranice u Ostravy. Pochodovali směrem přes Šenov, Václavovice, Kaňovice, Sedliště směrem na Frýdek. Podle vzpomínky pamětníka to byl úchvatný nezapomenutelný pohled na množství vojska, které táhlo po nově vybudované silnici z Ostravy směrem na Frýdek. Prostí venkované tehdy zažili nebývalou podívanou, když spatřili, jak ve slunci se leskla jejich vojenská výzbroj a nezvyklé stejnokroje. Vojáci se chovali slušně, zastavovali se ve vesnických obydlích, kde požadovali pití, mluvili lamaně německy a cizí řečí (maďarštinou). Obyvatelstvo se jich bálo. Platili nezvyklými penězi-pruskými tolary. Chtěli táhnout na Frýdek, ale po zjištění, že tam je rakouské vojsko odbočili na Bruzovice, Pazdernou, šli přes Dobrou na Morávku. Dne 3. srpna byli na uherských (maďarských) hranicích, dokonce na čas obsadili i Turzovku v tehdejších Horních Uhrách. Vzhledem k zjištění pohybu rakouských vojsk, aby se vyhnuli obklíčení, se vrátili zpět na Moravu do Rožnova. Dne 6. srpna 1866 ustoupili na demarkační čáru, a dali se pod pruskou ochranu. Klapkova uherská legie, aniž by dosáhla svého cíle, to je vyvolání povstání v Uhrách, si doslova ani nevystřelila. Byla v Prusku rozpuštěná jako zbytečná v říjnu 1866.

Hukvaldy a Leoš Janáček

Hukvaldy je malebná obec v podhůří Beskyd a je ve svém počátku spjata s historií hradu stejného názvu z 13. století a tvoří dominantu. Pro hudbymilovné lidi na celém světě znamenají rodné místo slavného světově uznávaného hudebního skladatele Leoše Janáčka, který se tady 3. července 1854 narodil v rodině řídícího učitele ve staré hukvaldské škole.

V dospělosti se na Hukvaldy vracel, čerpal a nacházel motivy ke své hudební tvorbě, naslouchal, zapisoval nářeky mluvy a lidové písně. Hukvaldy miluji, protože je to kouzelné místo Lašska. Dýchá tady dávná minulé historie hradu, rozsáhlá přírodní obora, kde se nacházejí staleté stromy s daňčí a mufloní zvěří, která se tady pohybuje volně. Je také možno se na každém kroku setkat se symboly připomínající mistrovství Leoše Janáčka. V posledním roce svého života to vyjádřil slovy “Kraj krásný, lid tichý, nářečí měkké, jak by máslo krájel”. Hukvaldy velice často navštěvují v kterémkoliv ročním období, nabíjí mě tvůrčí energii. K tvorbě mě inspiruje Mezinárodní hudební festival Janáčkovy Hukvaldy. Koncerty se uskutečňují na hradě v Motta a v přírodním amfiteátru.

Tato fotografická výstava je prezentací mých krásných zážitků z tohoto kouzelného Lašského místa. Přejí návštěvníkům pěkný zážitek.

Tomáš Sládeček

Adam Wawrosz

Vyšel z gospody niepevnym krokym,
 vyšel naprany zamglunym okym.
 Měšionček z vrchu z rozšmiotej gymby
 ščyrył na niego ščyrbate zymby.
 Čymu ta žymja jest pochylono,
 čymu tak strašně jest zabłocuno?
 Myśli ožralec idunc schyluny,
 něvjy, že idě vpost přez zoguny.
 Kivě šie głova, klejum šie ocy
 a pod nimi žiemja pryntko šie tocy.
 Čymu mum čiungnyć nogi v tej vodě,
 lepšy je legnuć i usnyć v přyródě.
 Kiej ranne słuńce na šwiat vzejrało
 počuł, že go coś v gymbe lizało.
 Otevřyl pijok spuchle očyska,
 vidzioł, jak po nim šikajum psiska.
 Zaś vedla něgo v wygodnej pozie
 ležała šviņa v błotistej snozie.
 Mundre sve ocy doň obrutila
 i tak poważně doň přemluviła:
 Jo je šviņa, tyś je šviņa, byj my kolegami,
 ryjeś v žymy, jo tež ryjym, zustuň mezy nami.
 Pij kutisko, pij go dzienně, z rana do večora,
 tyś je pijok, jo je šviņa, šumno z nas je pora.
 Na to un ji odpovjado, škrobjunc šie po głově:
 Co mi jynym na to všytsko moja stara povje!

Ukázku slezsko-polského nářečí zaslal Radek Žvak

Jaké byly důsledky vítězství pruských vojsk v roce 1866? Málokdo si uvědomuje, že její důsledky pocítujeme doposud. Tehdy poprvé se ukázala nová pruská (německá) vojenská taktika „blitzkriegu-bleskové války, kdy moment překvapení a jedna rozhodující bitva byla určujícím výsledkem celé války. Vítězství v roce 1866 umožnilo Prusku, aby následně porazilo Francii roku 1871 a uskutečnilo o rok pozdější sjednocení Německa pod svou hegemonií. Ve svých důsledcích pruské vítězství v roce 1866 podnítilo německou rozpínavost s cílem získání cizích území válkou, což bylo příčinou První světové války. Německá rozpínavost s ideologií nacismu a využití „Blitzkriegu“ bleskové války pak vedla k rozpoutání Druhé světové války, jejíž pamětníci ještě žijí.. Nacismus byl poražen, ale dodnes stále přetrvává v neonacismu, v hnutí revanšistů a Sudetáků.

V Rakousku porážka v roce 1866 vedla o rok později k dualismu, to je změně státního zřízení, kdy se naplnila touha Maďarů po samostatnosti. Vzniklo Rakousko – Uhersko. Ve skutečnosti to byly dva samostatné státy s vlastními vládami a parlamenty. Společné měli jen zahraniční politiku, finance a vojenství. Češi přišli zkrátka, jejich požadavky na samostatnost nebyly splněny.

Po Prusko rakouské válce přece jen něco zbylo.

Byl to nechvalně známý rekord, že šlo o největší bitvu na českém území. Desetitisíce nesmyslně zabitých vojáků, mezi nimi i čechů, ležících v masových hrobech v severovýchodních Čechách. Mezi nimi byli i vojáci z Frýdecka... Ti, kteří přežili, obdrželi vojenskou medaili a skromnou penzičku na stáří. Jako veteráni po hospodách pak vykládali vojenské zážitky. Hůře pochodili i ti vojáci, kteří v bitvě byli zraněni. Tehdejší vojenská medicína při průstřelu nohy či ruky znala jediný prostředek – amputaci této končetiny. Proto dlouhá desetiletí po bitvě bylo v českých zemích nebývalé množství mrzáků, z nichž mnozí se živili žebrotou, jako pozůstatek této války. Vedle přímých válečných ztrát na životech a zdraví následně docházelo k dalším úmrtím zapříčiněným válkou ... Pruští vojáci přinesli do naší země asijskou cholera, jejich jednotky byly touto infekční epidemií doslova zamořeny. Vlivem nedostatečné hygieny se nemoci přenášely i na civilní obyvatelstvo, Epidemie zkosila několika tisíc lidí jen na Ostravsku. Řčení „žere jako Prajz“, dosud užívané, je vzpomínkou na okupaci pruských vojsk. Vycházelo z toho, že prušti vojáci byli stále hladoví a doslova okupující české země vyžírali...

Rakouská propaganda se snažila zmírnit svou porážku čítankovými příběhy v tehdy módních kalendářích, které opěvovaly hrdinné skutky rakouských vojáků. Z této doby pocházela známá písnička o českém kanonýru Jabůrkovi, který „u kanonu stál, a pořád jenom ládoval“, dříve velice oblíbená, dnes skoro zapomenutá...

A Klapkova legie, která si ani jednou nevystřelila, byla vítanou příležitostí vyprávění na škubačkách ještě do 40. let minulého století, kdy žili pamětníci, kteří si na památku schovávali pruské tolary. Klapkova legie držela určité prvenství. Byl to největší průchod vojska Frýdeckem do roku 1939, doby okupace německými vojsky.

Václav Cichoň

Sklodanky

Olga Tlučková

To, co bylo, to už je pryč,
zbytečně spominat',
měli bysme se už rači
do budoucna dívat'.
Z minuleho vybrat' innym
co se osvědčilo,
vymytit' nesvornost, zovist',
-to dycky škodilo.
Utahnut' opasky, znači,
tak nerozhazovat'
a začnuť už jaksepatří
s tym, co je, gazdovat'.
Kaj nělza nechat' s kombajnym,
vzat' do ruky kosu
a dívat' se kusek dále,
než na špičku nosu.
Lehkovažně nězvětšovat
ozonovu diru,
ať num přes ňu neuletí
holubica miru.

Z našeho kraja

Od roku 2011 jsme začali vydávat vlastivědný Lašský dostavník, nejprve zaměřený na menší oblast (a mnohem menším nákladem), nyní už ho rozšiřujeme dál na Novojičínsko a hlavně do Českého Těšína, Třince, Jablunkova a Mostů u Jablunkova. Také střídáme v obsahu moravskou stranu se slezskou.

Ve vlastivědném putování se vydáváme pravidelně na všechny strany, i na hrčavskou pout', o prázdninách (už třikrát) na více dní do Polska (Beskyd Slezský, Živjecký, Makovský), po Moravici až na Praděd. S příchutí recese jsme otevřeli ambasády, na Valašsku (Dolní Bečva), na Hornácku (Louka) a hlavně v Praze, kde se sdružují místní Laši a Lašky. Natočili jsme CD „Lašská muzyka“ s písničkami od Poodří až k Babí hoře.

Před několika lety roduvěrný Lach Láďa Ničman odpověděl na jízlivou větu „na co Laši potřebují krále“:

„Nam ho tře vjacej jak inym, aby se nas gdosik zastal, aby nas ved...“

Zdeněk Vilém Krulíkovský

Zde musím připomenout, že nejstarší a největší osídlení celého našeho území bylo po řekách – od horního Poodří po Olze, Ostravici, Ondřejnici, Lubině, Jičínce...také však po Opavě, Moravici. Území mezi Odrou, Vislou a moravskou bránou bylo v dobách dřevních zváno Lachami. Lid hovořil mezi 9. – 10. stoletím lašsky. (Dr. Kevin Haan).

Nejvíce společný kořen prozrazuje mluva a z ní vycházející písně. I v Haliči mi vysvětlovali rozdíl pojmů polských a lidových. Ty byly podobné víc našim – z Moravského Lašska. Soubory z Ustroně, z Wisly a jiných míst zpívají naše písně, jen někdy s jinými slovy. V Zawoji (Babia góra) zpívali muzikanti rozverně písničky dokonce se stejným textem, který se zpívá okolo Hukvald...!

My Laši jsme měli historickou smůlu (podobně jako Rusíni), že jsme byli rozděleni nejprve mezi Čechy a Poláky, pak do Moravy a Slezska, pak ještě do Horních Uher (Slovensko), na západě do Německa, do toho ještě průmyslová industrializace, pak není divu, že se jednotlivé oblasti diferencovaly. Je však ještě hodně toho, co nás spojuje. Hlavně také genu loci. V Polsku (v Galici) nám nedávno bylo řečeno: „Vždyť kdysi to všecko byla Morava, Velká Morava, i my tady. Máme vlastně i původní vlast společnou...“. Není bez zajímavosti, že území, která král Svatopluk připojil k Moravě, se velmi shodují s oblastmi, které jsou více, či méně stále lašské.

Království je idea, tak jak o něm píšu v minulém čísle Lašského dostavníku. Chceme dosáhnout toho, aby si lašský lid z Moravy, ze Slezska, z Haliče (Galicie), z Kysúce i na Oravě uvědomoval svou identitu a sounáležitost i přes hranice, které nám vnuly dějiny. Abychom nezapomněli už úplně svých společných kořenů.

Začít s obrodou jsme museli u nás, vždyť i v okolí Frýdlantu n. O., Frýdku-Místku, Nového Jičína mají lidé mnohdy nejasněno kam patří. Proto první slovník jsem dal do knížky jen z moravského Lašska, ten druhý je z celé oblasti, včetně tzv. východolašské (k Hráčevě) i západolašské (za Odrou). Dalším krokem byl záznamník odznaku, aby turisté nejen od nás, ale i odjinud (hlavně z Čech) si vůbec uvědomili, že Lašsko existuje a poznali i malé památníky jeho historie. Lysá hora, Prašivá, Radhošť – to jsou jen symbolické vrcholy regionu. Sám jsem jako první všechna ta místa navštívil a expozice pozorně prostudoval. Výhledově uvažujeme o Vrcholech Velkého Lašska (od Pradědu k Babí hoře, možná ještě dál).

Literáti se snaží vejít do povědomí čtenářů

Literární klub Petra Bezruče, který v příštím roce oslaví 20 let svého založení, není „mrtvým“ spolkem, ba naopak. Členská základna, která čítá okolo třiceti členů, představuje lidi různého věku, povolání, zaměření, takže i žánry, které vzejdou z jejich pera, jsou různorodé. Převažují však básnické sbírky, ale výjimkou nejsou ani leporela pro děti. Pro členy klubu křty právě vydaných knih svých kolegů jsou jakýmsi svátkem, vždy se na ně těší a jsou rádi, když čtenářům mohou nabídnout zase něco nového.

Literáti se svými básněmi či prózou „chodí s kůží na trh“ i do celostátních literárních soutěží, kde sklízí úspěch. Bohumír Vidura, Pavlína Kollárová, Václav Valášek – to jsou jedni z nich, kteří si už odnesli ocenění ze zmiňovaných soutěží. Jistě se tak vylepšuje renomé klubu, ale i vizitka dobré práce autora. Každoročně vydávané almanachy jednotlivých členů se těší velké oblibě mezi čtenáři, mezi příznivci naší tvorby. Vždy nás tento ohlas potěší a vybízí k další tvorbě.

Literární klub Petra Bezruče je kolektivní člen Obce spisovatelů Praha, zapojuje se do akcí pořádaných ostravskou pobočkou Obce spisovatelů, ať už se jedná o literární večery či autorská čtení. Sylva Stankušová a Bohumír Vidura jsou zároveň členové Obce spisovatelů Praha. Sám klub je organizátorem květnového mezinárodního setkání literátů v Beskydech s názvem Beskydská lavička“.

„Naším hostům se vždy snažíme zajistit kvalitní přednášející o různých literárních tématech, žánrech. Představujeme si navzájem svoji tvorbu, ale též se chlubíme našimi krásnými Beskydami. Těší nás, když naši literární přátelé odjíždějí spokojeni, naplnění novými poznatky, které jsou pro ně inspirující k dalšímu psaní,“ podotkla kronikářka LKPB Simona Slavíková.

Literáti nezapomínají ani na mladou generaci. V červnu probíhá vyhodnocení literární soutěže, kterou klub vyhlašuje pro frýdlantské ZŠ a gymnázia. Je potěšující, že i mladí nesedí jen u počítače, a jsou ochotni něco napsat a předložit svá díla k posouzení.

Senioři jsou pro nás další skupinou, které rádi navštěvujeme se svými tematicky zaměřenými pásmy. Ve Starém Městě, Frýdlantě n./O, ale i v Čeladné rádi navštěvujeme seniorkluby, završujeme si, představíme své knížky, atmosféra je vždy vynikající.

Velkým zážitkem pro mnohé literáty byla návštěva výstavy obrazů frýdlantské výtvarnice Ledy Pešatové na Frýdeckém zámku. Je obdivuhodné, jak tato umělkyně dokáže přistupovat ke svým motivům s lehkostí, barevností, což je jistě inspirující i pro naše psaní. Dovolujeme si připojit z titulu obdivu vystavených obrazů Ledě Pešatové báseň jednatele LKPB Bohumíra Vidury:

Dajana Zápalková

OKOUZLENÍ

/Tempery Ledy Pešatové/

Odhalení duše
až do morku kostí
je to až k zlosti
jak všechno rychle ubíhá
co rozmetá vítr
co spojí okouzlení z barev
do volných kompozic
bez dramatu a tragédií
v zelených dnech
a lunobílých nocích
jak zpečetí se
reálno a snění
v pouhých obrazech
ve výstavní síni
duše je v zajetí
a nebo odletí
nadmášená fantazií.

tím vším síly politické. Bylo jich víc, kterým se Lašsko „nehodilo do krámu“. Potvrzuje to příběh velkého lašského badatele Joži Vochaly, kterému nejprve v roce 1938 (v Komorní Lhotce) zabavili mnoho etnografického materiálu Poláci, o rok později ještě důkladněji Němci (ti ho dokonce internovali) a později v padesátých letech se stal terčem útoků a zesměšňování moci tehdejší – ačkoliv byl značně levicově orientován. V jeho díle najdeme fakta o zakládání lašských vlasteneckých spolků počátkem 20. století v celém Těšínském knížectví. Ty měly většinou charakter obranný proti germanizaci, později i polonizaci země. Vždyť nakonec jedna z nejstarších zmínek o původním lašském lidu, který tvořil většinu obyvatelstva v knížectví, je v urbářích ze 17. a 18. století.

V roce 1991, když se otevřely hranice, jsem ihned vyjel na „průzkum“ do Polska, konkrétně na Kalwaryji Żebrzydowskou. Tam směřovaly procesí frýdeckých i místeckých farníků již od 18. století. Jaké bylo mé překvapení, když na mou přímou otázku: „Co vy tu jste?“ jsem dostal odpověď: „Laši!“. Kolem šel průvod farníků v krojích – bílé nohavice, klobouky, červené vesty. „Kdo jsou oni?“ ptal jsem se staršího muže, odpověděl mi jednoznačně: „To jsou Laši, tam od vás, od Istebné a Jablunkova.“ Na otázku: „Co gorali?“, se pousmál se slovy: „Ti praví jsou jenom v Tatrách, ale všichni jsme Laši...“. Na polské stravě tzv. Velkého Laška na to nezapomněli. Měl jsem v roce 2008 besedu v knihovně v Bielsku-Bialé o svoji knize „Lašsko, etnografický region Moravy a Slezska“. Těšila se velkému zájmu i u mladých lidí. V diskusi mi řekla jedna spisovatelka: „Pravda, i tu se mluvilo o Lachach.“ Ve Wisle při dožínkách zpívali opravdu dříve narození muži v krojích: „...bo staři Gorole, to su pravi Laši“. V Bukovci jsem debatoval s jedním skoro osmdesátiletým pamětníkem, který vzpomínal staříčka, že vždycky pravil, že jsme goroli, Laši. Na Hřčavě při pouti mi lašství potvrzoval vedoucí souboru Jackové se slovy, že celé Beskydy, až na východ jsou lašské. I tam jsou lašská sdružení a slavnosti. Dokonce v Bieščadech zpíval kolegovi jeden místní zpěvák píseň „Ty nězkrotny Lachu“. Říkal, že je Lach, ne Polák. Laši se odděluji od ostatních Poláků. Také v Živěckých Beskydech máme Lachowice, Lachów gróń, Lachowe mlaky aj. To je oblast, odkud přišli, za vlády Vladislava Jagellonského, když dosedl na český trůn, Lachové-pastevci do našich končin až k horám Radhošťským a na Kysuce, které tehdy patřily k Moravě. Dr. Melánie Ševčíková, uznávaná folkloristka, která pochází z Nové Bystrice, se hlásí k Lachům, stejně jako např. muzikanti od Turzovky.

P. Marie narození – laštoviček rozlučení.

Dyž moc rostu jeřabiny, dočkame se hromske zimy.

Svata Kateřina peklo aji muziky zamyka.

Ukázka abecedy nářečí ze sbírek J. L. Mikoláše:

Ani pes by kuska chliba od něho něvzol. Ani mu tak v nebi něbudě.

Bidny pes, co svojihó pana hryžě. Bohaty, jak kozel rohaty.

Co tělu lubi, duši žol. Co po pěknym taliřu, dy na nim nic něni.

Dy černe, to bile, dy bile, to bile. Dře jak bez noža.

Fuči jak už s plunkami.

Gořolinka lykytic, kdo ju pije, nimo nic. Gazduje od sta do padesati.

Hlupy nekupí, mudry nepředo. Hlupy, kdo dovo, eště hlupši kdo něbere.

Chory, ale spory. Chybi mu pary na těply kobzol.

I na Rusi robit' musi. I chobot se bruni.

Jak Pan Buch dopusti i skyja spusti. Jake nabyti, take pozbyti.

Kdo sido na dvouh židlach, šedně na zym. Kdo maže, ten jedě.

Lakumy dva razy plati. Lepši kopa za života, něž po smrti dvě.

Mudry jak liška. Mo paštěku, že by ho sto psuv nepřestěkalo.

Něščesti samo nechodi. Na Morovce počotek kamyňa a kuněc chleba.

O jednoho vojaka vojna něbudě. Od zleho dlužnika i plevy su dobře.

Pasuje mu to, jak svini zvunek. Po lyžce dali, po lopatě vzali.

Rostě k divce a ni ku slivce. Rostě ku pacholku a ni ku kolku.

Sary jak Ratibuř. Směje se jak Filip na jelita.

Škoda psa z budy vyhnat'. Švec v sobotu pije a v nedělu šije.

Třeba chleba i neba. Těžko svěřit' koze zahradu.

Už je na bubně. U lakumeho dycky po obědě.

Všecko zle něni tak zle. V hospodě radost', doma žalost'.

Za grož požině i veš do Vidňa. Zaplati ež budu vařechy kvitnuť.

Žině vodu na dva mlyny, chybi mu na oba. Životu se raduj, na smrt' se spravuj!

Je otázkou, co je to „pravé Lašsko“. Také záměna pojmů geografických a zeměpanských (Slezsko, Morava, Těšínsko atp.) za etnografické (národopisné) přináší mnohé problémy. Pojem Slezan (Šlonzak) je také problematický. Ve Slezsku (pojem mnohem mladší, než Lachy) žili Němci, Poláci, Češi a Laši – původní lid. Všichni jsou Slezané. Správně to vyjádřil před lety Ilja Hurník, že moravské Lašsko, je Slezsko, oddělené kdysi zeměpány. Laši a Slezané jsou jeden lid, což potvrzuje mluva a hlavně píseň. Ale zkuste, Lachovi z Moravy říct, že je Šlonzák! Onu větu: „*Žádný Polák ani Šlonzák, ale Lach...*“ vyslovil původně v sedmdesátých letech kolega muzikant Vlád'a Machek (rodák z moravského Místku), když se do nás v Čechách navázeli.

Musíme rozlišovat pojmy jako Velké Lašsko, Malé Lašsko, Nížinné (Bohumín, Karviná, Orlová se národopisně hlásí k nížinnému Lašsku – i přes množství lidí přistěhovalých. Jezdíme tam v posledním čase hodně vystupovat a vedeme na toto téma řeč) a Horalské Lašsko (gorol a Lach se nevyklučují). Nu a jak cituji dr. Zdeňku Váchovou (v Knížce pro každého Lacha – 2006) „...Lašsko máme dvojí – moravské a slezské.“ Má na mysli to tzv. Malé Lašsko, tak jak je všeobecně vnímáno. Minulá desetiletí se v povědomí lidí scvrklo ještě víc – jen na to moravské. To bylo postupně ještě zmenšováno „valachománií“, takže už zbýval jen malý kousíček země mezi Místkem, Brušperkem a Hukvaldy... Proto jsme se v roce 1987 dali dohromady s cílem obrody Laška. Věnuji se výzkumu a studii lašské otázky již víc než čtyřicet let, z počátku jsem lašský prostor vnímal podobně jako Vy a mnoho jiných. Avšak hlubším studiem historie a výzkumem v terénu jsem si začal uvědomovat, že jde o daleko větší území, než nám bylo (a bohužel stále je) podsouváno. Již za svého působení v Těšínském divadle (1982-85) jsem se setkával s těmi, kteří mi potvrzovali, že dřív bylo vše jinak. Když jsme např. hráli v Brušperku, sdělil mi jeden starší kolega, rodák z polského Těšina, že tak, jak slyší mluvit starší pány v místní hospodě, tak se v jeho dětství ještě mluvilo okolo Těšina před válkou, když byl kluk. Totéž mi potvrdil soused ve Svibici, který byl takový místní písmák. Později v osmdesátých letech se mi dostala do rukou mapa dr. Ervína Goye (básník Ľysohorský), kde dává do lašsky hovořícího území i Ratiboř, Vlodyslav, Istebno, Jablunkov... a také Kysuce. Docházel jsem tehdy k závěru, že nám někdo to naše velké lašské území úmyslně zmenšuje a vymazává z map i povědomí. Potvrdil mi to i dr. Pavel Wodecký, který se v roce 1990 zúčastnil kolokvia ve Frýdku – stran osobnosti E. Goye a lašské otázky. Stály za

Lašské slavnosti v Sedlišťích slavnostní

Asi si říkáte, proč nebo čím byl 9. ročník Lašských slavností slavnostní? Jednak proto, že zde hornický spolek Rozkvět oslavil 115. výročí svého založení (1901-2016) a čestná členka Království lašského tady přijímala gratulace ke svým 95. narozeninám. Obě uvedená výročí jsou přece k oslavování!

Ale pojďme si popořádku přiblížit průběh slavností na Bezručově vyhlídce v Sedlišťích.

V 15,30 hodin po krátkém přivítání všech přítomných moderátorkou Dajanou Zápalkovou přišli za doprovodu fanfár na podium lašský král Zdeňka Viluš I. Krulíkovský se svoji družinou spolu s havíři hornického spolku Rozkvět, kteří hrdě v krásných černozeleňých krojích nesli svoji zástavu. V krátkosti lašský král připomněl historii hornického spolku, proběhlo nezbytné focení a samozřejmě se zpívala lašská hymna.

V úvodním pásmu zazněly písně „ostaravsko-karvinského revíra“ v podání Odualajne bandy a lašského krále, které se evidentně přítomným hostům líbily.

Program dále pokračoval vystoupením dětského folklorního souboru Paskovjanku z Paskova. Děti prvního stupně základní školy pod vedením manželů Švachových dokázaly ve svém pásmu skloubit lidové písně s tanečními hrami i tradicemi regionu. Samy se doprovodily na hudební nástroje a za své vystoupení sklidily právem obrovský potlesk. Po písni „Panímámo“ v podání Zdeňky Krulíkovské následovalo přání oslavenkyni Olze Tlučkové, rodačky z Bruzovic, která dlouhý čas trávila své volné chvíle se sedlišťskými důchodci. Proto jí za její práci pro obec Sedliště přišel poděkovat starosta obce Jaromír Krejčok. S přáním se připojila lašská družina a členové Literárního klubu Petra Bezruče, jehož je paní Olga zakládající členkou.

Soubor lidových písní a tanců Hlubinka, děti ve věku od 4-16 let, pak ve svém hodinovém pásmu zaměřeném na zpracování lidových her z regionů Slezska a Lašska, dokázal skutečně přítomné nadchnout. Ve svých tancích Gonšor, Katanak, Těšiňok, Sviňok aj. v choreografii vedoucí souboru Kateřiny Macečkové předvedli mladí v krásných krojích své taneční umění. Následovala Malá černá hudba z Karviné, která nejen rozezpívala publikum, ale i roztančila. Přítomní členové

vlastně nezajímá a ani neví o co jde. Polská menšina, která je zde na rozdíl od pravého Lašska hojně zastoupená, uvádí, že jsou Poláci, ale cítí se často i jako Slonczaci, neboť jejich kořeny jsou nejčastěji z polské strany Slezska, popř. pocházejí i prapředci ze zdejší části, vlivem historických posunů hranic.

Naším cílem není s Vámi vést spory, nýbrž odbornou diskuzí podloženou faktickými daty i řekněme volnějším kvalitativním zkoumáním.

Jen mimochodem možná povědomě, nebo jeto dáno autorem daného videa a článku, ale v níže uvedených je jasná preference pravého Lašska z okolí Frydlantu nad Ostravicí, tedy míst, které je skutečně s tímto územím spjato. Na videu lašské hymny jsou rovněž uváděny pouze záběry pravého Lašska v okolí Lysé hory.

Také v zápisníku s možností sběru razítek pro turisty uvádíte jako kontaktní místa pouze tuto oblast. Z kraje pod hřebenem od Prašivě k Velkému Javorovému a dále Třineckou brázdou a Jablunkovským průsmykem až k Velkému Polomu a z opačné strany lemovaným Slezskými Beskydami není uvedeno ani jedno kontaktní místo.

Samozřejmě pokud jde o otázku Lašska a Valašska, v tom naprosto souhlasíme a i když dané vymezení je zcela jednoznačné, asi je dobré laickou veřejnost informovat, že dané oblasti mají jasná vymezení.

Je až neskutečné, že existovali a možná i existují pohádkáři, kteří veřejně přednášeli bludy ohledně Valašska jako horské (horní) oblasti a Lašska pouze nížinné části. (Článek o dodatečném uznání Štiky horního Lašska), jistě byli další, vyvstává otázka z jakého titulu své pohádky vyprávějí a zda na vlastní pěst nebo pod záštitou organizace?

Závěrem by nás zajímalo, proč zrovna vystupujete jako král, když na území Lašska nikdy žádný král nevládl? Možná je to provokativní otázka, nicméně bez známek negativismu.

Obecně usuzujeme, že činnost, kterou provádíte je záslužná a velice bohubilá.

Pokud některé fragmenty dopisu, popř. ucelenější část bude vhodná jako námět pro Vaše periodikum, můžete jej použít stejně jako obecné vysvětlení historického území Těšínského Slezska a Lašska.

Přejeme Vám hodně zdaru ve vašem dalším konání.

S pozdravem

Ing. Radim Řihák, Ph.D., Ing. Bc. Lucian Stanescu, PhDr. Aleš Kijonka a kolektiv mladých akademiků

Přijímám výzvu k diskuzi na dané otázky, které by zasloužily daleko větší prostor. V dalších číslech Lašského dostavníku určitě dojde k dalšímu pokračování.

Lašsko vs. Těšínské Slezsko

2. září 2016 jsem obdržel e-mailem dopis, na který touto cestou odpovídám. Nejprve dopis:

*Vaše veličenstvo,
jsme skupina mladších akademiků z jedné nejmenované Slezské univerzity, součástí našeho různorodého kolektivu je také renomovaný historik s předními publikacemi v celé ČR.*

Na jednu z neformálních debat přinesl jeden z kolegů lašské periodikum, kde se Vaším jménem uvádí pojmenování Lašsko i pro celou oblast Těšínského Slezska.

Shodli jsme se, že se jedná o jiný útvar s jinými odlišnostmi, zvyky, obyčeji i národnostní otázkou. Také nářečí je v zásadě odlišné, společných slov nalezneme velmi málo, což je dáno poněkud jiným historickým vývojem, těsnou blízkostí Polska a Těšínského Slezska oproti tzv. pravému Lašsku v okolí Frýdlantu nad Ostravicí, Nového Jičína, Hukvald apod.

Všichni jsme se rovněž shodli, že pokud jsme například na chatě v Mostech u Jablunkova, Horní Lomné, Tyře apod. nebo realizujeme výlet např. z Čeladné na Kněhyni nebo dokonce v okolí Hukvald, i pocitově vnímáme jasně odlišné nuance rázu krajiny, sociální sféry a kulturního zázemí.

Také sám uvádíte – Hrdě jsem se přihlásil ke svému původu: „Žádný Polák ani Šlonzák, ale Lach, Janáčkovec! (Zdroj: Naše rodina...)“

Dané téma, Vámi vyřčené jsme převedli přesně podle vědeckých regulí s aplikovaným kvantitativním výzkumem doplněným o možné volné odpovědi. Většina dotazovaných oblastí Těšínského Slezska (cca 80%) pokud se má rozhodnout, zda je A) Lachem nebo B) Šlonzákem zvolí druhou odpověď. Nerovnost silí směrem k horám k Jablunkovskému průmyslu, kde navíc častěji lidé uvádějí, že se cítí především tzv. goro-ly, naopak oblast dolní části Těšínského Slezska (Orlová, Bohumín, Havířov) je vyrovnanější, což je dáno trošku jiným specifickem-menším dodržováním tradic, segmentací obyvatelstva, kde je větší část oproti Jablunkovsku tvořena přistěhovalci z různých koutů republiky. Také jsme zaznamenali ve zdejší části větší nezáměr o danou problematiku s určitou lhostejností dotazovaných. A větší zájem starších lidí oproti mladším. Mladí lidé obecně zaznamenali malý zájem i v horských oblastech a poměrně často jsme se setkali s odpovědí, že je tato otázka

hornického spolku Rozkvět byli rádi a děkovali muzikantům, že i oni přispěli svým vystoupením k oslavám založení spolku Rozkvět.

Během celého odpoledne pořadatelé zajistili program i pro děti – malování na obličej, skákací hrad – obojí dokázalo malé ratolesti natolik zaměstnat, že se rodiče v klidu mohli bavit se svými známými. Skutečně návštěvníků Lašských slavností na Bezručově vyhlídce v Sedlišťích rok od roku přibývá, což je jistě potěšující. Organizátoři nabízejí pestrý program, chutné občerstvení a letos na závěr do pozdních večerních hodin vytvořila hudební skupina La fiesta band skutečně „šou“ pro všechny věkové kategorie. Snad každý si tu přišel na své. Důkazem je i spokojenost seniora z Brantic, který zde přijíždí každoročně se svými kolegy za spřátelenými sedlišťskými seniory.

„Opravdu nás překvapuje, jak se zde lidé baví! Tak krásný folklor, milí lidé, kteří se umí bavit, to nás těší, a proto se do Sedlišť rádi vrátíme,“ podotkl nejmenovaný senior a odešel na taneční parket.

Děkujeme všem za krásně prožité odpoledne a již nyní se těšíme, čím nás překvapí 10. ročník Lašských slavností v Sedlišťích!

Dajana Zápalková

Lašský král s autory pečete 21. června

Lašský král s družinou na Babí hoře 8. srpna

Libor Pastorek, Jan Satina, lašský král, Milan Zbořil u Freuda 2. července
20

Start stezky J. L. Mikoláše ve Skalici 21. srpna (to ještě nepršelo...)